

Conflictes socials i polítics al segle XX

Viladecans

12 de novembre de 2022

XV Trobada de Centres d'Estudis i d'Estudiosos d'Eramprunyà

Programa i resums
de les Ponències i Comunicacions presentades

XV Trobada de Centres d'Estudis i d'Estudiosos d'Eramprunyà

Viladecans 12 de novembre de 2022

Teatre Atrium - Sala petita

Programa

8:30 Acreditacions
9:00 Benvinguda i presentació

Ponències

9:15 **Lleves, refugiats, morts, empresonats i exiliats. El cost humà de la Guerra d'Espanya a Viladecans**
Manuel Luengo Carrasco

9:45 **El conflicte dels Xarmataires**
Maria Rosa Godia Peguera (Centre d'Estudis Beguetans)

10:15 **El «Feroçíssim» Milan Čopić, primer responsable de la presó de les Brigades Internacionals a Castelldefels**
Alfonso López Borgoñoz (Grup de Recerques Històriques de Castelldefels)

10:45 Pausa-cafè

11:15 **50 anys del Moviment Social en defensa del massís del Garraf i d'oposició a l'abocador**
Javier García Galceran (Arxiu Municipal de Gavà – Amics del Museu de Gavà)

11:45 **Impacte i repercussió de la Guerra Civil (1936-1939) a Sant Boi de Llobregat**
Maria-Lledó Barreda i Casanova, Carles Serret i Bernús
(Museu de Sant Boi de Llobregat - Arxiu Històric Municipal de Sant Boi de Llobregat)

12:15 **La lluita contra l'abocador d'escombraries i el macrocementiri comarcal.**
Sant Climent de Llobregat, 1970 – 1984
Jaume Vendrell Bonet (+ de 1000. Històries de Sant Climent de Llobregat)

Comunicacions

12:45 **Els papers del feixisme. El fons documental de la Falange de Viladecans**
Antonia Altamirano Cardoso, Xavier Calderé Bel, Manuel Luengo Carrasco
(Arxiu Municipal de Viladecans – Ajuntament de Viladecans)

13:05 **Els primers moviments feministes a Viladecans durant la transició**
Laia Lligadas Martínez, Marta Llop Julià (Grup Tres Torres de Viladecans)

13:25 **El NO a la Fase II de la variant de Begues una lluita en defensa del Patrimoni**
Elicinia Fierro Milà (Centre d'Estudis Beguetans)

14:00 Dinar de germanor

16:00 **Jesús Sánchez Pajares (1940-2007). Construir Castelldefels des dels Barris**
Lluís Felip Jorcano Martínez (Grup de Recerques Històriques de Castelldefels)

16:20 **La Unió de Cooperadors de Gavà -Història d'una reivindicació-**
Assumpció Gavernet Tejedor (Arxiu Municipal de Gavà)

16:40 **Castell d'Eramprunyà, de Patrimoni privat a públic, 46 anys de disputes, 1961 al 2007**
Josep Maria Comas Aregall (Centre d'estudis de Gavà – Unió Muntanyenca Eramprunyà)

17:00 **Feminisme i Moviment Veïnal. El treball de la Montserrat Puig i Mollet,**
a Sant Boi de Llobregat (1970-1975)
Amor del Álamo Margalef, Maria-Lledó Barreda i Casanova, Carles Serret i Bernús
(La Rutlla. Centre d'estudis Santboians)

17:20 **Els fets de maig de 1937 a Sant Climent de Llobregat**
Jaume Vendrell Condeminas (+ de 1000. Històries de Sant Climent de Llobregat)

17:40 **Els moviments populars naturistes i la filosofia espiritual a Viladecans i d'altres poblacions del Baix Llobregat**
Jaume Alavedra i Regàs

18:00 Cloenda i convocatòria per a la XVI Trobada

18:30 Visita a la Torre del Baró. Exposició: Descobrir el Museu de Viladecans (MUVA)

Lleves, refugiats, morts, empresonats i exiliats. El cost humà de la Guerra d'Espanya a Viladecans

Manuel Luengo Carrasco

Resum de la Ponència

El que havia de ser un pronunciament militar a l'estil decimonònic clàssic - cop militar, formació de directori militar i substitució del govern - va esdevenir, depenen dels territoris de l'estat, en una revolució o l'inici d'una dictadura militar amb guerra inclosa.

A Catalunya, l'esclafament del cop d'estat militar i feixista, el 19 de juliol de 1936, a càrrec de les classes treballadores, liderades per la central anarcosindicalista de la CNT, amb la col·laboració de part de les forces d'ordre públic que es van mantenir fidels a la República i al Govern de la Generalitat, va suposar la presa del poder per part dels treballadors que s'havien enfrontat a les unitats militars - acompanyades de civils feixistes -, i que havien parat el cop. Els anarquistes amb les armes a la mà posen en marxa, espontàniament, la revolució desitjada, a la cerca d'una societat més justa.

L'esperit solidari de les forces d'esquerres i de les organitzacions sindicals obreres catalanes van impulsar la creació de les primeres milícies voluntàries per anar a recuperar el territori de l'Aragó, en mans dels militars rebels. La guerra, des d'aquestes primeres jornades, es fa patent a Catalunya.

En aquest treball volem reflectir el cost humà que va tenir el conflicte bèl·lic i les seves conseqüències posteriors, una vegada produïda la victòria del feixisme. El cost humà reflectit en la primerenca aportació de milicians voluntaris cap els fronts de guerra de l'Aragó; dels homes mobilitzats en les diverses lleves que es van succeir, per a nodrir l'Exèrcit Popular de la República, i dels que ja no van tornar, morts en acció de guerra; en els refugiats que Viladecans va acollir, des del darrer trimestre de 1936 i fins a 1938; en els homes i dones assassinades, arbitràriament, pels bombardejos de l'aviació.

El conflicte dels Xarmataires

Maria Rosa Godia Peguera

Centre d'Estudis Beguetans

Resum de la Ponència

Eixarmar: desforestar el bosc per tal de plantar-hi vinya.

Fou des del darrer terç del segle XVIII que a Begues, i a gran part de Catalunya, va predisposar els propietaris a parcel·lar la terra per obtenir més beneficis dels parcers que la conreaven, i alhora esdevenia una possibilitat de millorar els ingressos de l'economia del pagès.

Els parcers que s'establiren per fer aquest treball reberen a Begues el nom de "*xarmataires*", que ve d'eixarmar, i també es coneixien per "*rabassaires*" que ve de rabassa.

La major part dels contractes eren de "*rabassa morta*", que era un dret de gaudi temporal que cedia el propietari d'una terra, amb el deure de plantar-hi vinya, a canvi de rebre una pensió anual del xarmataire, que solia ser una part proporcional de la collita de raïm.

La vida dels ceps establia el termini mitja del contracte, que habitualment era de cinquanta anys.

L'arribada de la fil·loxera, finals del segle XIX, va fer malbé la majoria dels ceps, però poc després es troba una solució gracies als ceps provinents d'Amèrica que eren resistents al paràsit. Els pagesos van aconseguir empeltar aquest ceps a les velles soques autòctones i així refer les vinyes. Això, alhora, va comportar que s'allargava el temps de vida dels ceps.

Els conflictes entre els xarmataires i els propietaris va venir tant a l'hora de pagar aquesta operació com al fet que tenien discrepàncies sobre el que havia passat. Per als propietaris calia finalitzar el contracte, perquè entenien que el cep s'havia mort, però per als rabassaires, la soca era la mateixa i per tant el contracte continuava sent vàlid.

Per tal de defensar els seus interessos, a Begues es crea el "*Sindicat Agrícola de Rabassaires de Begues*"

L'any 1934 el Parlament de Catalunya aprova la llei de Contractes de Conreu, que tot i ser moderada, sí que preveia que els rabassaires podien arribar a ser amos de les terres que explotaven. Amb l'oposició a aquesta llei per part dels propietaris de les terres representat per l'"Institut Agrícola Català de Sant Isidre" es va presentar recurs davant del "*Tribunal de Garanties Constitucionals*" de Madrid. Aquesta llei fou anul·lada.

Això va provocar moltes expulsions o desnonaments dels xarmataires dels camps que conreaven, i en poc temps, un canvi radical de l'explotació pagesa a Begues.

El «Ferocíssim» Milan Čopić, primer responsable de la presó de les Brigades Internacionals a Castelldefels

Alfonso López Borgoñoz

Grup de Recerques Històriques de Castelldefels

Resum de la Ponència

Els voluntaris originaris de Croàcia que van participar a la guerra d'Espanya no van ser gaires. Potser uns 670 o 700.

Tot i no ser molts, a Espanya van ocupar molts càrrecs rellevants com a oficials o com a comissaris polítics, així com posteriorment, després de sortir d'Espanya i tornar a Iugoslàvia, en la lluita de resistència contra els nazis i en la vida política posterior del país. Sens dubte, els germans croates Emil i Valdimir Čopić, ambdós estalinistes, podrien haver estat un bon exemple, si no fos per la seva prematura mort al poc de sortir d'Espanya. El primer a un camp nazi al 1941 i el segon a Moscou al 1939.

El nostre interès en aquest estudi serà recordar el pas del primer d'ells, el més jove de tots dos, Emil (Milan) Čopić, pel castell de Castelldefels com a màxim responsable de la presó disciplinària de les Brigades Internacionals allà oberta a finals de març de 1938, quan la marxa de la guerra va obligar a traslladar la base interbrigadista des d'Albacete a Barcelona. El centre, anomenat inicialment com a Casa de Prevenció, era una presó per a brigadistes internacionals detinguts per les mateixes Brigades per diverses faltes o delictes de certa gravetat, com la insubordinació o la deserció, per exemple. Va estar obert uns deu mesos, fins el 22 de gener de 1939, dos dies abans de l'arribada de l'exèrcit colpista de Franco a Castelldefels.

Emil Čopić, va ser el primer comandant d'aquesta presó disciplinària des del seu primer moment d'obertura, i va ser cessat al mes i mig d'arribar, cap el 10 de maig de 1938 probablement, ateses les abundants denúncies en contra seva per maltractaments, tortures i fins i tot execucions extrajudicials als membres de les Brigades Internacionals als quals va tenir com a presoners.

Es diu que va ser jutjat i que es va lliurar de la presó tal vegada pels seus contactes i pels dels seu germà Vladimir, malgrat que aquest molt poc després també va ser separat del càrrec de comandant de la XV Brigada.

En tot cas, Milan va tenir un perfil molt més discret en la resta del temps que va estar per Catalunya, fins al gener de 1939, quan va passar a França.

50 anys del Moviment Social en defensa del massís del Garraf i d'oposició a l'abocador

Javier García Galceran

Arxiu Municipal de Gavà – Amics del Museu de Gavà

Resum de la Ponència

Els inicis del moviment ecologista a Catalunya: l'abocador del Garraf (1972-1976)

Agustín Martínez, redactor de la revista *Brugués* de Gavà i corresponsal habitual a la premsa de Barcelona, va ser el primer d'informar, l'1 de febrer de 1972, del projecte de situar l'abocador de Barcelona al Garraf.

El 8 de febrer, Gavà va aparèixer plena de fulls volants convocant a una manifestació en contra de l'abocador per al dia deu. La protesta, que acabà amb el llençament d'escombraries a la porta del consistori i una esbroncada davant la casa de l'alcalde, aplegà més d'un miler de persones. Es pot considerar la primera manifestació ecologista de la història de Catalunya.

El 9 d'agost de 1972, el *Noticiero Universal* informava amb grans titulars: *Barcelona dispone ya de un vertedero de basuras*.

El 13 d'agost, el *Diario de Barcelona* anunciava l'aparició d'un informe de l'Escola Catalana d'Espeleologia contrari a la ubicació de l'abocador en el Massís del Garraf.

El febrer de 1974, l'abocador va iniciar les activitats, tot i que la inauguració oficial no es va produir fins al 25 d'abril.

La Comissió/Coordinadora en Defensa del Massís del Garraf (1979-1987)

A finals de 1979 es constitueix la Comissió en Defensa del Massís del Garraf, de la qual formarà part el Grup de Defensa del Medi Ambient de Gavà.

El 1981 la Corporació Metropolitana de Barcelona va aprovar un Pla d'Eliminació dels Residus Municipals que contemplava el tancament de l'abocador pel 1986.

L'any 1982 els grups que havien estat lluitant pel tancament de l'abocador van reprendre l'activitat de la Comissió tot creant la Coordinadora en Defensa del Massís del Garraf. El seu manifest fundacional en reclama la declaració de parc natural.

El 1986 la Diputació de Barcelona aprovà el Pla Especial de Protecció del Massís del Garraf que contemplava un termini de deu anys per al tancament de l'abocador.

La Coordinadora Salvem el Garraf (1994-2006)

El setembre de 1994 es constituïa a Castelldefels la Coordinadora Salvem el Garraf. Entitats veïnals, ecologistes, excursionistes i d'espeleologia en formaran part des dels seus inicis.

El 1994 la Diputació de Barcelona modificà el Pla Especial de Protecció del Massís del Garraf per ampliar el perímetre de l'abocador per poder continuar la seva activitat més enllà de l'any 1997.

El 1995 la Coordinadora Salvem el Garraf presentà tres recursos contenciosos-administratius contra aquest intent d'ampliar il·legalment l'abocador.

El 1996 l'Entitat Metropolitana de Medi Ambient va aprovar el Programa Metropolità de Gestió de Residus Municipals que contemplava la clausura de l'abocador.

L'any 2000 es fa pública la sentència del TSJC favorable als recursos de la Coordinadora en la que declara il·legal la ampliació de l'abocador del Garraf.

El 31 de desembre de 2006, després de més de trenta-dos anys de funcionament, es va clausurar definitivament.

Impacte i repercussió de la Guerra Civil (1936-1939) a Sant Boi de Llobregat

Maria-Lledó Barreda i Casanova, Carles Serret i Bernús

Museu de Sant Boi de Llobregat - Arxiu Històric Municipal de Sant Boi de Llobregat

Resum de la Ponència

La Guerra Civil (17 de juliol de 1936 - 1 d'abril de 1939) va ser un conflicte bèl·lic que va sacsejar el govern de la Segona República espanyola, que tenia el suport de les organitzacions polítiques i sindicals progressistes i d'esquerres, contra una part important de l'exèrcit i de les organitzacions de dretes, conservadores i la jerarquia de l'església catòlica. La guerra es va iniciar amb un aixecament militar a Canàries i les places africanes i que, el 18 de juliol de 1936, s'estengué a la península i, l'endemà, diumengre 19, al territori català. L'èxit dels sollevats va ser parcial donat que altres forces d'ordre públic i militars, es mantingueren fidels al govern central republicà, o a la Generalitat i que, amb la decidida intervenció de les milícies populars, van poder neutralitzar el moviment a ciutats importants com ara Madrid, Bilbao, Barcelona o València.

A nivell local, coneixem diverses reunions dels contraris al govern republicà, des de mitjan de maig, on intervingueren membres d'Acció Ciutadana (AC), de l'antic sometent, de les Joventuts d'Acció Catòlica (JAC) i, fins i tot, algun religiós. El dissabte 18, les JAC se concentraren armades als locals parroquials i establiren un punt de vigilància dalt del campanar de l'església de Sant Baldiri, tot establint contacte visual amb un edifici de la Rambla (on es concentraren elements d'AC que estaven en relació amb la caserna de la guàrdia civil, situada al carrer d'Antoni Pujadas). Aquests punts permetien el control dels accessos locals i la ràpida detecció de qualsevol moviment de forces opositors. Entre el 19 i el 20, grups d'incontrolats, tant locals com forans, assaltaren els edificis religiosos. En l'aldarull va incendiar-se l'interior del temple parroquial (perdent-se gran part de l'ornamentació i objectes de culte) i la casa rectoral (veient-se afectat una part de l'arxiu parroquial).

El treball farà un repàs a l'impacte i repercussions del conflicte, a Sant Boi de Llobregat.

La lluita contra l'abocador d'escombraries i el macrocementiri comarcal. Sant Climent de Llobregat, 1970 – 1984

Jaume Vendrell Bonet

+ de 1000. Històries de Sant Climent de Llobregat

Resum de la Ponència

Entre els anys 1970 i 1984, la Comisión de Urbanismo i posteriorment la Corporació Metropolitana de Barcelona volien ubicar, en el terme de Sant Climent de Llobregat, el cementiri comarcal i l'abocador d'escombraries de l'àrea metropolitana, uns fets que van provocar la reacció en contra de la localitat.

Pocs anys abans, l'important flux d'immigració que va arribar al Baix Llobregat i al Barcelonès havia comportat un considerable creixement demogràfic que va provocar la manca de molts serveis bàsics, entre d'altres la manca de capacitat dels cementiris.

L'augment de la població i l'inici d'una certa millora de la qualitat de vida en la dècada dels anys seixanta van provocar l'increment de les tones de brossa generada, que es va començar a amuntegar a les antigues pedreres de Montjuïc i en els sots de les sorres de Viladecans i Gavà.

Fins a principis dels anys vuitanta una bona part de la població climentona es dedicava a l'agricultura i els seus ingressos depenien principalment de les cireres. La construcció del cementiri i l'abocador posaven en perill la seva subsistència i això va fer que l'Ajuntament, les entitats i els veïns de Sant Climent s'oposessin amb fermesa a la seva construcció.

Després de moltes vicissituds l'any 1974 va entrar en funcionament l'Abocador del Massís del Garraf en el terme municipal de Begues. Per la gent de Sant Climent s'havia acabat el problema de les escombraries, però persistia l'amenaça del projecte de macrocementiri comarcal de 3.240.000 m², que era un perill evident per l'agricultura, el medi ambient i l'economia local.

Les pressions externes continuaven sent importats, sobretot per part de l'Ajuntament de l'Hospitalet que preveia que l'estiu del 1978 no disposaria d'espai per enterrar els seus morts. I els climentons tenien el convenciment que això era voler carregar el mort al veí, era traspassar la manca de previsió a un dels pobles del Baix Llobregat que no havia tingut el gran creixement demogràfic de les poblacions veïnes.

L'any 1981 la CMB donava quasi per fet que el cementiri de l'Àrea Metropolitana s'ubicaria al Papiol. Amb molta celeritat es van publicar les bases del concurs, es va fer públic el projecte guanyador i l'estiu del 1982 començava la seva construcció.

L'1 de novembre de 1984 es va posar en funcionament el Cementiri Comarcal de Roques Blanques i es va resoldre la manca d'espai del cementiri de l'Hospitalet i d'algunes poblacions més de la comarca.

Els papers del feixisme. El fons documental de la Falange de Viladecans

Antonia Altamirano Cardoso, Xavier Calderé Bel, Manuel Luengo Carrasco

Arxiu Municipal de Viladecans – Ajuntament de Viladecans

Resum de la Comunicació

L'Arxiu Municipal de Viladecans custòdia un aparent modest conjunt documental instal·lat en una caixa normalitzada d'arxiu definitiu. És el que ens ha pervingut del fons de la secció local de la Falange Española y Tradicionalista y de las JONS. Són vora 400 documents que es van poder salvar –literalment- d'una crema gens selectiva que es va efectuar, entre 1977 i 1982, pel personal mateix del ajuntament de Viladecans, a instàncies d'una ordre de destrucció de documentació emanada des del govern d'Adolfo Suárez derivada posteriorment als governadors de cada província.

Són, en efecte, pocs documents que, malgrat tot, proporcionen una idea panoràmica centrada en els primers anys de la dictadura franquista a Viladecans. Assolida la victòria dels exèrcits de Francisco Franco sobre la República gràcies al suport militar i diplomàtic de l'Alemanya nazi i Itàlia feixista i la neutralitat de la resta de potències occidentals, la FET y de las JONS, el partit únic, es va poder instal·lar per tot el territori de l'Estat, mantenint una presència preeminent a l'espai públic i exercint pressions a l'àmbit privat i personal de la societat, especialment durant la repressió de la postguerra.

Les principals funcions de les seccions locals del partit únic eren assumir la burocràcia i la direcció dels governs municipals alhora de ser la cara del règim franquista, bonificant les persones afins al franquisme i als militants de Falange, però exercint tasques de repressió sobre la població indiferent i contrària al règim, posant atenció als individus i les veus més disconformes amb el sistema dictatorial i les males condicions de vida durant la postguerra.

El fons documental de la falange de Viladecans, fruit de les seves activitats, competències i funcions esdevé un important testimoni del control i de la voluntat totalitària del règim i la doctrina nacional-sindicalista. L'objecte d'aquesta comunicació és presentar el quadre de classificació i el catàleg d'aquesta documentació tot comparant-la amb la que també conserven altres arxius municipals de la nostra comarca.

El primers moviments feministes a Viladecans durant la transició

Laia Lligadas Martínez, Marta Llop Julià

Grup Tres Torres de Viladecans

Resum de la Comunicació

La presència de les dones en les diferents lluites del municipi és indiscutible. Ara bé, com van sorgir les primeres organitzacions amb reivindicacions exclusivament de gènere a Viladecans?

Entre els anys 1973 i 1974 van començar a organitzar-se una sèrie de dones amb inquietuds socials i polítiques, la majoria d'elles vinculades a partits polítics d'esquerres, sindicats clandestins o a plataformes veïnals reivindicatives.

En aquesta comunicació, a partir de diversos testimonis, veurem quins són els precedents i els orígens del moviment feminista a Viladecans. Descobrirem com van sorgir les primeres associacions de dones l'objectiu de les quals era la lluita feminista i per la igualtat entre dones i homes. I també farem un incís al centre de Planificació Familiar, anomenat col·loquialment *planning*, que es va engegar l'any 1981 i que inicialment va estar ubicat en un pis del grup Sant Jordi.

Paradeta del Grup de Dones de Viladecans per la diada de Sant Jordi del 1980. A la dreta es pot observar un photocall per a reivindicar el dret al divorci.

El NO a la *Fase II de la variant de Begues* una lluita en defensa del Patrimoni

Elicinia Fierro Milà

Centre d'Estudis Beguetans

Resum de la Comunicació

Al llarg del Segle XX han estat moltes i diverses les lluites que a escala global ens han afectat i en les que la població de Begues, com la d'altres indrets, hi ha prest part. No ha estat tant el cas de les lluites més locals. Al ser un poble petit, de menys de 2000 habitants fins a ben entrats els anys 90, la lluita social i política que ha caracteritzat altres municipis del Baix Llobregat, no ha estat tant present a Begues.

Tot i així, també hi tenim exemples de lluites, com és el cas de la que volem analitzar en aquest treball, es tracta de la lluita per aturar la fase II de la variant que circumval·la la població de Begues, un projecte que pretenia allargar l'actual traçat de la variant afectant a una part important dels nostres boscos com destruint part del nostre patrimoni com és el pou del glaç.

Certament aquesta no ha estat l'única lluita social i política que s'ha esdevingut a nivell municipal a Begues, però sí que ha estat una de les més importants i la que va obtenir els resultats desitjats, aturant el projecte promogut pel govern municipal d'aquell moment.

Aquest projecte va començar a sonar als volts de l'any 1995 i després de 10 anys de lluita social i política finalment l'any 2005 es va aconseguir aturar de manera definitiva. Amb aquest treball volem repassar aquest fet, aquesta victòria de la ciutadania de Begues, que ha permès conservar una part important del patrimoni del nostre poble alhora que és un reconeixement a tota aquella gent que d'alguna o altre manera ho va fer possible.

Jesús Sánchez Pajares (1940-2007). Construir Castelldefels des dels Barris

Lluís Felip Jorcano Martínez

Grup de Recerques Històriques de Castelldefels

Resum de la Comunicació

“¡Mónteselo como quiera, señor Jordi Pujol, pero queremos la escuela, ya!”
Jesús Sánchez Pajares va fer aquest ultimàtum a qui aleshores era el President de la Generalitat de Catalunya, un 29 de juny del 1984. És la frase d'un home excepcional que fou protagonista del Castelldefels que anava endavant com a ciutat, però hereu de les lluites del final del franquisme i inici de la transició. Va ser el crit d'un immigrant andalús d'aquella onada que Catalunya va acollir la dècada dels seixanta i que, en aquest cas, amb vint anys, va arrelar a l'incipient barri de Vistalegre, on s'erigiria en un líder veïnal, sindical i polític. Farem un tast del seu carisma amb dos episodis fonamentals de la trajectòria pública. El primer, aquell cara a cara amb l'honorable Jordi Pujol, a propòsit d'una inauguració sanitària que esdevingué protesta per la manca d'escoles. El segon episodi, com a instigador d'una massiva manifestació contra la brutícia que ofegava els barris de Vistalegre i el contigu del Castell-Poble Vell.

L'episodi pujolià mostra la capacitat de Pajares per al lideratge i capacitat d'interlocució amb una primera autoritat, el màxim responsable polític d'una Generalitat que iniciava el seu camí en la democràcia recobrada.

El segon episodi és d'uns anys abans, pocs. El Pajares d'aleshores protagonitzava al barri de Vistalegre una petita conquesta de millora. Aquest i el barri de Castell-Poble Vell, abanderats per llurs associacions de veïns, es declaren en autogestió mitjançant una campanya popular de neteja... i dos camions curulls d'escombraries arriben a la plaça de l'Església amb l'objectiu d'abocar el contingut davant el portal de la casa consistorial. El ressò del "happening" és recollit per la gran premsa catalana. I surt efecte.

A banda d'això, com a treballador a Roca Radiadores de Gavà protagonitzà quaranta dies de vaga; i un cara a cara amb el ministre Martín Villa, a Madrid. Aquest, admirat alhora que fastiguejat per la insistència de Pajares en la millora del conveni, el batejà com *el Lanza* de Nuevos Ministerios. Sabrem del resultat d'aquesta i altres lluites.

L'activisme de Jesús Sánchez Pajares l'empenyé a tot allò que afavoria, especialment, Vistalegre. Quinze anys després de la seva mort, el 2022, la ciutat de Castelldefels li fa agraïment batejant la Casa dels Oficis del Centre Cívic del barri esmentat amb el seu nom.

La Unió de Cooperadors de Gavà -Història d'una reivindicació-

Assumpció Gavernet Tejedor

Arxiu Municipal de Gavà

Resum de la Comunicació

La Unió de Cooperadors de Gavà té els seus orígens l'any 1929, quan un grup de treballadors del sector industrial van instal·lar una bodega de caràcter cooperatiu al barri de les Colomeres. La iniciativa va tenir èxit, van augmentar els socis i aviat els cooperadors van buscar un local més gran.

Malgrat que tothom parlava ja de «la cooperativa», no va ser fins a la promulgació de la Llei de cooperatives de 1931, que el 1932 es va fundar oficialment «La Unió de Cooperadors de Gavà». Va ser aleshores quan, en una assemblea de socis, es va decidir ampliar els serveis de la cooperativa, estenent-los a tota mena de queviures.

En la mateixa assemblea es va nomenar una comissió encarregada de buscar un local adient. El primer pas va ser la compra, l'any 1934, d'un terreny a la part alta de la Rambla per construir-hi un edifici. L'encàrrec de l'obra es va fer als arquitectes Josep Lluís Sert i Josep Torres Clavé.

El juliol de 1936 l'obra ja era acabada i s'havia fet el trasllat, però a causa de l'esclat de la Guerra Civil, no es va arribar a inaugurar. Poc després va assumir, amb una altra cooperativa, el subministrament racionat de queviures.

Amb l'entrada de les tropes franquistes, l'edifici va ser confiscat pel bàndol vencedor i la Unió de Cooperadors es va dissoldre. Molt aviat es va destinar com a seu de les seccions femenina i juvenil de Falange i a Auxili Social. Més endavant va aixoplugar, també, la Jefatura de Falange, fins que al final del franquisme va ser destinat a quarter de la Policia Municipal.

Els antics socis no van desistir de recuperar l'edifici, però finalment l'any 1954 es van veure obligats a vendre'l a l'Ajuntament. Amb l'arribada de la democràcia, els socis supervivents, encapçalats per Josep Soler Vidal, van reclamar la propietat de l'edifici, argumentant que la venda no havia estat aprovada en assemblea general de socis. Després de molts tràmits i negociacions, la petició no va prosperar.

Castell d'Eramprunyà, de Patrimoni privat a Públic, 46 anys de disputes, 1.961 al 2.007

Josep Maria Comas Aregall

Centre d'estudis de Gavà – Unió Muntanyenca Eramprunyà

Resum de la Comunicació

- 1.Introducció històrica 1897-1921.
- 2.Incidència dels aplecs en el procés de recuperació del castell d'Eramprunyà 1961- 2007.
- 3.Primers intents, creació de la *Asociación local de los Amigos de los Castillos* 1972-1974.
- 4.Iniciació de demandes i peticions des de la societat civil i grups polítics.
- 5.Denuncies i recursos des de l'administració.
- 6.Resultats del contenciós contra la propietat, obligació de realitzar obres de consolidació 1998-2000. Desestimació de inici procediment de Expropiació Forçosa.
- 7.Compra del Castell 2007 i situació post compra.

Feminisme i Moviment Veïnal. El treball de la Montserrat Puig i Mollet, a Sant Boi de Llobregat (1970-1975)

Amor del Álamo Margalef, Maria-Lledó Barreda i Casanova, Carles Serret i Bernús

La Rutlla. Centre d'estudis Santboians

Resum de la Comunicació

La *Unidad Vecinal de Absorción "Cinco Rosas"* (Camps Blancs), va néixer el 1967 com un nou barri de Sant Boi de Llobregat. Ja des de la seva inauguració van manifestar-se problemes estructurals i, ben aviat, començaren els primers conflictes. Pisos mal acabats, una urbanització deficient, intents de desnonaments per traspassos il·legals i, com a punt culminant, l'impacte provocat per la instal·lació d'un *Planta Transformadora d'Escombraries* (SERCONSA), a 100 m. del barri i que venia a afegir-se als altres problemes socials i econòmics, de caràcter general i de l'època.

Aquest és el panorama que va trobar-se la **Montserrat Puig i Mollet**, assistenta social de Càritas Diocesana, que va treballar al barri entre els anys 1970 i 1975. La **Montserrat Puig** va ser un revulsiu, el veritable motor organitzatiu, tot despertant consciències des del treball directe per resoldre els problemes de la comunitat, sense oblidar els individuals i familiars del dia a dia d'un veïnat poc cohesionat.

L'objectiu del nostre article és donar a conèixer la feina d'una **Montserrat Puig**, molt jove, plena de noves idees i ideologia i de quina manera va influir en una gent i en un barri ple de problemes, a les acaballes de la dictadura franquista.

Els fets de maig de 1937 a Sant Climent de Llobregat

Jaume Vendrell Condeminas

+ de 1000. Històries de Sant Climent de Llobregat

Resum de la Comunicació

Sovint la història d'un país s'escriu amb fets capitals i amb els personatges històrics que els han protagonitzat. Per sort Trobades com la d'Eramprunyà ens permeten veure i descobrir el reflex de les grans cròniques en les nostres viles i la seva gent. Una vegada desapareguts els protagonistes directes, investigar la guerra civil espanyola (de la que encara en patim conseqüències tot i finalitzar l'abril de 1939) amb les dones i homes que la van viure, va ser molt difícil fins fa relativament poc temps i més en pobles petits on tothom es coneixia i evitava parlar-ne, tot i mantenir la memòria i els records que es transmetien a la vora del foc de cada casa.

L'any 2011 vam voler recuperar el relat dels darrers protagonistes que van viure la guerra des de la seva infantesa, compulsant-lo amb els documents oficials. Alguns dels records i històries que tradicionalment s'explicaven es reflectien en els llibres de sessions de l'Ajuntament i en la Causa General, mentre d'altres queien pel seu propi pes. I, si bé el record general mostrava un terror general al Comitè des de 1936 a 1939, després de comprovar els esdeveniments a nivell nacional, els documents i les llegendes que corrien, era evident que hi va haver un trencament el mes de maig de 1937 relacionat directament amb els fets que s'estaven produint a Barcelona.

La violència d'aquells dies es va reproduir a petita escala a Sant Climent i es va sustentar en l'imaginari de la guerra en les generacions de climentons que hem nascut després.

Els moviments populars naturistes i la filosofia espiritual a Viladecans i d'altres poblacions del Baix Llobregat

Jaume Alavedra i Regàs

Resum de la Comunicació

Els moviments socials prenen carta de natura política en els ateneus populars o en l'ascètica de formes naturistes dessorats els moviments vegetarians i vegans. El nostre objectiu és la presentació i el mètode és descriptiu per a tots aquests moviments. La finalitat va dedicada a tenir cura de la salut i l'esperit en la vida diària i l'esbarjo. Els Ateneus populars, les entitats com el de la Trinitat Ferré, de les Arts o llibertaris comparteixen activitats amb els Diablers i amb les colles castelleres, de gegants o la del celebrat "Mamut".

Al llarg de la història, aquests moviments han estat considerats marginals i exclosos des de la mentalitat oficial i la propaganda popular. La visió retòrica que han deixat caure sobre aquests col·lectius ha augmentat la marginalitat de les alternatives socials que representen. Moltes vegades han estat considerats espuris de la medicina i dels vehicles oficials.

Entre Gavà i Castelldefels està situada una associació vegana i naturista que després de dècades segueix, en unes extensos terrenys a l'aire lliure, oferint serveis variats com la botiga de productes naturals o conreus biològics produïts allà mateix pels seus membres, conferències, i tallers com els de ioga i pensament místic. Està directament relacionada amb la prestigiosa "Associació Naturista Vegetariana i Vegana" del barceloní carrer de Casp. Les empreses dedicades als productes d'aquesta classe han anat subsistint al llarg dels anys: Santiveri, Vida Sana o Soria Natural.

Pel que fa als establiments del tipus herbolaris, constitueixen veritables centres d'assessorament i tractament dels pacients. A la nostra ciutat, al carrer del Roure, hi ha "Mi tienda vegana" i disposem de diverses herboristeries a la localitat: Camamilla, Pilar Lahoz, Niu de salut, Herbes Messegue.

Les activitats que despleguen es complementa amb cursets molt variats com els de cuina vegetariana organitzat per l'Ajuntament de Viladecans. A més a més trobem membres de moviments hindús com Sai Babá, Rosacreus i maçons; o a Gavà a l'Institut del Calamot on s'imparteix el sistema d'educació tradicional Montessori. Al carrer de la Muntanya, l'antiga casa de l'advocat Bruguera encara mostra a la façana els atuells del compàs i l'esquadra, que segueixen visibles després de la restauració de l'edifici.

Patrimoni i conflicte. Les peces del Museu de Viladecans

Andrea López López (KuanUm!), **Manuel Luengo Carrasco**, **Luis Miguel Narbona Reina**
Museu de Viladecans – Ajuntament de Viladecans

Resum del Pòster

El Museu de Viladecans dins de les seves col·leccions conserva diverses peces que es poden associar a moments conflictius en la història. Amb aquest pòster volen evidenciar com objectes o peces singulars, aparentment neutres, poden ajudar a emmarcar o explicar un determinat fet històric de caràcter polític o de conflicte social.

Algunes de les peces que el museu conserva i que poden relacionar amb moments de conflicte són les següents: armes vinculades a les guerres carlines del segle XIX, tanmateix algunes estances de l'edifici de Ca n'Amat, seu del museu, disposen d'elements fets expressament per a defensar-se de les incursions carlines a la població; objectes i peces de soldats, vinculats a la Guerra d'Espanya; plaques de carrers quan el nom dels carrers eren guarismes associats a l'època revolucionària de 1936-1939; mesurador de lleves, quan els mossos locals eren cridats a la Casa de Vila per a fer la formalització de l'expedient de reclutament, vinculat a l'exèrcit; petita urna de fusta símbol d'un sistema electoral o bustos de Franco, José Antonio i Juan Carlos I, representatius de la dictadura, del feixisme o de la monarquia, elements obvis que poden representar moments conflictius al llarg del segle XX.

El Memorial de Viladecans als morts de la Guerra Civil i la repressió franquista

Xavier Calderé Bel, **Manuel Luengo Carrasco**
Oficina de Patrimoni Cultural – Ajuntament de Viladecans

Resum del Pòster

El 7 d'abril de 2019, en la part antiga del Cementiri Municipal, es va inaugurar el Memorial de Viladecans als morts de la Guerra Civil i la repressió franquista. El Memorial senyalitza el nom de tots els veïns i veïnes que van morir a la guerra, sigui per la violència revolucionària de les primeres setmanes, o per la repressió dels aparells de l'Estat republicà en guerra; com també, d'aquells veïns i veïnes que van morir víctimes del bombardejos de l'aviació feixista sobre Viladecans l'any 1938; la dels soldats de Viladecans que van morir en els diversos fronts de guerra així com els veïns i veïnes que van ser assassinats per la dictadura franquista.

En aquest pòster es vol relatar el procés de com el monòlit franquista a "los Caídos", que inicialment estava situat a la rambla Modolell, a l'alçada del carrer Santa Teresa, i que fou inaugurat el 25 de gener de 1953, s'ha reconvertit en un memorial de dignificació de la memòria de tots els que van morir durant la Guerra d'Espanya i la posterior repressió exercida pel règim militar del dictador Franco.

Organitza:

Participa:

Col·labora:

AJUNTAMENT DE
VILADECANS

